

V.

Kirándulás Poprádról a Murányi-várba.

Liftner István-tól.

Husz apónak kedves parkja góczpontja a touristáknak. Innen özönlik a szélrózsa minden irányában a kirándulások után epedő közönség; s ha kitűzött program szerinti pályáját befutotta, ide tér vissza, hogy az öreg apónak újabb útmutatásait kikérje, vagy pedig, ha nagyon kifáradt, tagjait megpihentesse.

Irányítsuk tehát szélrózsánkat mi is innen, még pedig dél felé. Mindjárt az országút mentén szép szántóföldek mellett elhaladván, alkalmunk nyílik a derék szepesi nép szorgalmát és munkásságát csodálni, mely a szép vetésekben nyilvánul. Míg ezen álmélkodunk, már is kellemes erdei levegő érinti arcunkat, s erdőben látjuk magunkat, az úgy nevezett Virágos-völgyben (Blumenthal), mely mindenesetre azon számtalan virágtól nyerhette nevét, mely a völgyet színpompájával ékesíti és kellemes illatával betölti; s hogy ezen bájos völgy a kiránduló közönségnek minél nagyobb élvezetet és kényelmet nyújthasson, Poprád városa a legutóbbi időkben itt nagy touristaházat is emelt, mely ha egészen kiépül és a tér körülötte parkirozva lesz, minden bizonynyal kellemes benyomást fog gyakorolni az utazóra.

E csinos helytől utunk lejtősen lefelé visz, környezve lévén mindenütt erdővel, még pedig oly erdővel, melyben országunk több főbb fanemeit itt képviselve látjuk. A lúcz, jegenye és erdei fenyő a tölgygyel és még más egyéb lombosokkal oly vidáman hajlongnak felénk, mintha mondani akarnák nekünk, hogy hányan vannak, kik tiltakoznak ellenünk, hogy mi mindnyájan együtt meg nem férünk, pedig mily barátságos az életünk, nem háborgatjuk itt egymást, sőt kölcsönösen védelmezzük egymást minden veszély ellen.

Midőn ezen jól megférő pajtásokat gondolatinkban biztatjuk, búcsút mondunk nekik, s elhagyván őket szép völgy

tárul elénk. Közepét ezüst szalagként a Hernád vize szeli keresztül.

A völgy hosszában itt-ott kimagasló tornyok az alatta elterülő falvakkal együtt jó benyomást tesznek a szemre. E völgyben fekszik a Savniki-kastély is szép kis templomcskájával, hol a szepesi püspök szokott nyaralni, s e völgy hosszában terülnek el birtokai is. Mi azonban csupán Grénicz községét érintjük, mely Szepesmegyének határhelyiségét képezi, mit neve is elárul. (Grénicz, Grenze, Hranovnica).

Ha a hosszú falun keresztül haladtunk, kezd összeszorúlni előttünk a völgy, s komor erdők tekintenek felénk; de a mi tekintetünk annál szívélyesebb irántuk, mivel kezdjük érezni, mily kellemesek árnyukkal és mily éltető jó levegőt engednek beszívni. Azonban most kezdjük megérteni, miért oly komor tekintetük; hisz itt látjuk legnagyobb ellenségüket, mint prüszköl és sivít, talán a halálítéletet hirdeti felettök. Ezen szörny egy műfűrés, melyen a szepesi püspök erdeiből kiszállított rönkök deszkára felvágatnak.

A fűrés felett az országút mentén egy táblácskát látunk ezen felirattal: „Pleszo felé.“ Mi lehet ez? menjünk tehát feléje. A tábla egy gyalogútra terel, mely felfelé tart szép kanyarulatokban. Csinos zöld pázsitos rét közepén egy fa-épületkét pillantunk meg, melyből víz csörgedez. Ez talán valami csoda- vagy gyógyforrás? Igen forrás, az úgynevezett „Pleszo“, mely különösen a reggeli hűvösebb órákban füstöl-géséről elárulja, hogy melegebb a közönséges ivó víznél. S valóban a víz középhőmérséke 17—18°. Azért fogták is be ezen épületkébe, hogy benne fürödni is lehessen, mit a püspöki tiszt urak el nem mulasztanak. Miután oly szép helyen fekszik, a szepesi püspök több előbbkelő szepesi úrral tanakodott volna is már, e helyet ismeretessé és látogatottá tenni az által, hogy itt fürdőt a megfelelő nyaralókkal építsenek. Ezuttal azon kívánnalatt hagyjuk el e helyet, hogy jövő kirándulásunk alkalmával mi is pár jó órát tölthes-sünk az új fürdőben.

Pleszóval elhagyjuk egyúttal a Szepességet is, azonban nem válunk el tőle, úgy hogy többet meg ne láthatnók, sőt elég alkalmunk nyílik Gömörvármegyéből is egész terjedelmében benne gyönyörködhetni.

A Grénicz felett összeszorúlt völgy, melyben még mindig haladunk, Gömörvármegye határától elég változatosságot nyújt, s midőn szorosan az erdőben vezető országútról egy kis kilátást vélünk elérhetni, egyszerre oly jelenet tárul elénk, mely nemcsak a remélt kilátást előlünk elzárja, hanem utunkat is elállja. Testünket borzadály fogja el, keblünk összeszorúl

e látványon. Talán a Cyklopok tanyája volt ez hajdanában; óriás sziklatömeg előtt vagyunk. Középen mégis megpillantunk egy nyílást, ezen vezet keresztül szűk utunk. Közvetlen az út mellett szűk mederben kristály tiszta víz zúg lefelé, a képet még imposansabbá tevén. S midőn ezen sziklatömeg között elhaladunk, nem bírjuk eléggé csodálni, mikép nőhetek ezen csupasz sziklán ily magas fenyők. A kötuskókon azonkívül látunk több kisebb-nagyobb lyukat, s ha alúlról tekintünk ezek felé, képzeletünk a lyukak szélén különféle rémek tüzes szemeit idézi elénk, villámló tekintetüket reánk szegezvén. Szinte könnyebűlten lélegzünk, midőn e szorosból kijutunk s utunkat tovább folytathatjuk.

1848-ben, a mint Vogel osztrák generális Gömörből a Szepesség felé vonúlt, a guerillák itt kezdtek az elvonuló csapatra lődözni, azonban Vogel kartácsai széjjel ugrasztván őket megfutamodtak.

Gömörvármegyében az első község, melyet elérünk, Vernár, melynek kémény nélküli alacsony faházai a szemlélőre nem valami kedves benyomást tesznek. Lakosai kizárólag erdei munkából élnek, nevezetesen favágásból, szénítésből és az erdei termékek kifuvározásából. A csekély krumpli, káposzta és zab, mely kis határukban megterem, a mindennapi szükségletet nem képes fedezni. A lakosok görög katolikusok, nyelvükre nézve tótok, mindannak daczára a legújabb nemzedék „adjon Isten jó napot”-tal üdvözli az utazót. Vajjon honnan veszi e mezítlábos, baglyas kis fiú e köszöntést? A talány meg van fejtve, ha iskolájukban meglátogatjuk, ott nemcsak magyarul fogadnak, de szép magyar dalok eldolanásával is meglepnek; azonban hogy a szövegből mennyit értenek, az már más kérdés. Hiszen minden kezdet, mint tudjuk, nehéz; elég az hozzá, hogy a 1879-ki XVIII. törvény czikk itt már kezd gyümölcsözni, s ha még többre is viszik, szívből gratulálhatunk nekik. Csak a kitartás és jóakarát meglegyen, úgy minden jó lesz.

A faluból ha kijövünk, a kereszt mellett az országúttól jobbra vezető úton haladván az erdő felé, jó félórai távolságban érdekes pontot érhetünk el. Eléggé lejtős helyen az erdő mélyében erős zúgással rohan lefelé egy hegyi patak. Mintha valami csínt követett volna el, igyekszik menekülni üldözői elől, egyszerre egy tátongó sziklamélység elé kerül, s hogy a büntetést kikerülje, egész erejével a mélységbe rohan. Ha a mélység szélére állunk, a víz esése egészen függőleges; bizonyos távolságig szemünkkel kísérhetjük a fehér habokat, míg végre egészen eltűnnek a sötétségben. Hogy azután a víz hol folyik ki e földalatti barlangból, még eddig nincs

constatálva; megtétettek már mindenféle kísérletek, de eddig biztos eredményhez nem vezettek. A mélységbe ha bele is bocsátkozunk, a mind inkább összeszoruló víz és a meredekség lehetetlenné teszik a lejjebb hatolást.

E helyet a lakosság Keselylyuk-nak (Keselova djera) nevezi. A vernáriak t. i. elloptak Telgárton egy tinót, melyet Keselynek híttak, ezen barlangba elrejtették s lakomát csapván dudaszó mellett itt vígan elköltöttek.

Vernártól nagy erdőségek övedzik körül útunkat, mely sok kanyarulatával meredeken vezet felfelé. Körülbelül három negyed óráig tart, míg az úgy nevezett Popova tetőre (1071·3 m.) felérünk. Ez válaszfalat képez a Hernád és Göllnicz völgye között.

Nem lesz érdektelen megemlíteni e tető elnevezésének eredetét. Vernáron egy ember súlyosan megbetegedvén s érezvén egyszersmind, hogy a kérlelhetetlen halál nem sokára beköszönt, némi vigasztalására papot hivat. Minthogy azonban a helybeli nem volt hon, a kétóránnyira fekvő szomszéd Telgárt községbe küldtek. A pap lelkészi hivatásánál fogva mindjárt útra is kelt lóháton. Midőn a hegytetőre ért, rablók útját állották s kezdték faggatni. A szegény pap erre széthúzáván köpenyét s mellére mutatván így szólt: „Nem látjátok, hogy pap vagyok, s az Úr testét viszem, hogy egy szegény beteg embert utolsó perczeiben megvigasztaljak.“ A rablók erre térdre borultak, s kettő közülök a paphoz szegődött fedezetül, nehogy, míg a faluba ér, valami bántódása legyen. Ezen rémes históriáról a nép e hegytetőt a ruthén „pop“ (pap) szóról Popovának azaz pap hegyének elkeresztelte.

A Popováról leereszkedvén regényes vidékben gyönyörködünk. Pusztapolón vagyunk. Mielőtt azonban ezen bájos völgy szépségeit megtekintenők, el nem mulasztjuk a hegy aljában álló vendéglőben felfrissíteni magunkat. A szolgálatra kész vendéglős igyekszik kielégíteni kívánságainkat, s nem is habozunk sokáig, hogy Bacchus vagy Gambrinus nedvét meg ne ízleljük s egy halálra ítélt csirkének a nyakát ki ne tekerjük.

Eleget tévén a gyomor követelményeinek, kilépünk ismét a szabadba, hogy körültekintsünk. Szemünk hatalmas fenyűk közepette kimagasló svajczi házon akad meg. Az épület előtt egy szökőkút ég felé lövelli feltűnő erős vízsugarát, melynek szivárványszínű vízceppjeivel enyhe szél játszadozik. A körületben elterülő zöld pázsitos tereket csinos gyalogutak szelik keresztül s messzire a szép fenyvesekbe vezetnek be. A ház külső falairól szarvas- és őzfejek ritka példányú hatalmas agancsaikkal meresztik reánk szemeiket. Innen jobbra pedig

egy kisebb ízléses házról medve- és vaddisznó-fejek hosszú agyaraikat viczorítják. Herczeg Coburg ő királyi fensége vadász kastélya előtt vagyunk, ki különösen tavasszal szokott itt időzni, midőn a siketfajd kezdi szerelmi dalait zengeni, mely alkalom a legkedvezőbb, egy jól célzott lövéssel a szerelmes udvarlót elejthetni.

A háttérben kies fenyvesek terülnek el, mely mögött kimagaslik a Királyhegy lánczolata.

Ezen hegyet az 1881-ik évi Évkönyvben behatóan Podhradszky ismertetvén, itt csak touristikai szempontból emlíjük meg, hogy mely utakon a Királyhegy a legkényelmesebben megmászható, s mely pontok azok, melyek a turistának élvezetet nyújthatnak.

Legkényelmesebb, egyszersmind legélvezetesebb a feljárás Pusztapolótól a vadászlak mellett, a Göllnicz völgyén felfelé, a kristály tiszta patak mellett, kényelmes erdei úton szép fenyvesek árnyában. Nagy és összefüggő erdőségeken haladunk keresztül. Valóban isteni élvezet, ily paradicsomban időzni. A természet ezen fenséges templomában az emberi szívnek az élet gondjaitól eltompúlt érzelmei ismét felébrednek, s csendes szemlélődésbe elmerülvén, nem bírjuk eléggé csodálni a természet ezen nagyszerű alkotását s azon rendszerességet, mely minden lényt egyaránt átölel. Ezen elmélkedésünkből egy a nyugvó helyéről felzavart őz vagy siketfajd térít magunkhoz, s azon veszszük magunkat észre, hogy balra kanyarodván, kezdünk felfelé emelkedni. Két órai gyaloglás után az erdő határa felé közeledünk.

Egy zöld tisztásra felérvén csinos kis menedékház csalogatja pihenőre a vándort. Ezen legújabbban épült háznak tulajdonképi rendeltetése az uraság számára vadászatok alkalmával megszálló helyül szolgálni, nem különben hivatalos működéseikben az itt járó uradalmi tisztek és munkások számára menedéket adni. A menedékház azonban, mely egy mindig nyitott előszobából s egy második elzárt tulajdonképeni szobából áll, a turista közönségnek is bocsáttatott rendelkezésére, míg az uradalom részéről kiadott rendszabályokat figyelembe veszi s nem háborgatja a vadállományt lődözés által sat.

A panoráma már innen is meglepő. A M. Tátra egész hegylánczolata az alatta elterülő síksággal, a szép Szepesvármegyével, praesentalják magukat; kelet felé a Göllnicz völgyét látjuk.

A menedékház megett oldalt balra hatalmas vízesés ötlík szemünkbe, s noha a lezuhanó víz mennyisége nem oly

nagy, de az esésnek függélyes volta és magassága következtében a meredek sziklafalon lezuhanó víz mégis szép látványt nyújt.

Az erdő határán túl a törpe fenyő jelentékeny tért foglal el, míg végre ez is megszűnik s fent vagyunk a havason.

A Királyhegy kúpjainak domborlati viszonyai oly csekély emelkedést mutatnak, hogy alig veszi észre az ember, hogy a gerinczen jár, daczára annak, hogy körülbelől 1725 m. magasságban állunk a tengerszíne felett. Az egész Királyhegység alakja dombordad lévén, a tető megmászása után kényelmesen bejárhatjuk.

Ha nyugat felé tartunk, első nevezetesebb pontját, a Martalúzkát, érintjük; megette éjszak-keleti lejtőjén ered a Göllnicz víze, s innen tovább éjszagnak a Fekete-Vág. Körülbelől másfél órai távolságban elérhetjük a Királyhegy egy feltűnő pontját, a Királysziklát (Králova Szkala, 1717.7 m.). Ez az egyedüli pont, mely sziklatömböt képez, s bár hegyes kúpba végződik, mégis könnyen megmászható. E sziklák aljában — a monda szerint — Mátyás királyunk szokott volt vadászatai alkalmával pihenni. S hogy dicső királyunk itt sokat megfordúlhatott, bizonyítja a hegység elnevezése is. Majd alább el nem mulasztjuk megemlíteni a többi között, mily mondát jegyzett fel a krónika Mátyásról.

A Királyszikla alatt terül el Telgárt községe. Többet róla azonban itt nem szólunk, mivel úgys útunkba esvén még lesz alkalmunk ott is megfordulni.

A Királysziklától — egy nyergen által menvén — fél-órai gyaloglással a Királyhegy legmagasabb csúcsára érünk, a tulajdonképeni Királyhegyre (Králova Hola, 1947.4 m.) Itt látó körünk minden égtáj felé kitágul. Éjszakon megpillantjuk a M. Tátrát s az egész Szepességet sűrű városkaival; keletnek a Sajó völgyében le Miskolczig, délnek Gömörvármegyében gyönyörködünk; nyugaton pedig az Alacsony-Tátra havasai kékellenek.

El ne mulasztjuk a jó alkalmat. Ereszkedjünk le a fő csúcstól mintegy 300 méternyire az éjszaki lejtőn oldalvást. Egy szédítő meredekség szélén találjuk magunkat, alattunk óriási katlan. Oldalfalai egészen merőlegesek, alján pedig roppant kötenger. Nem tudjuk hamarjában elképzelni, hogy halmozódhatott így össze egy helyre ennyi kő; de bízzuk azt a geologusokra, azok majd kiderítik, vajjon földcsuszamlás vagy hegyszakadással van itten dolgunk. E katlan körül a legbujább fű tenyészik, s a zamatos legelő nem egy a havason legelésző marhát csalogatott már a mélység szélére; a szegény

állat addig addig nyújtogatja nyakát az ízletes falat után, míg egyszerre egyensúlyt vesztvén a mélységbe lezuhan

A Királyhegy főcsúcsa alatt a hegy lábánál 895 méternyi magasságban terül el Sumjác z községe terjedelmes határával. Lakosai valaha bányamíveléssel foglalkoztak; innen magyarázzák a falu oly magas fekvését is, t. i. a bányáktól, melyek a Királyhegy lejtőin voltak, nem akarván távol lenni, építkezni kezdtek, s így lassanként a telep faluvá nőtte ki magát. Jelenleg a mezőgazdaság mellett, mely a zord éghajlat következtében a reá fordított szorgalmat és munkát nagyon hiányosan jutalmazza, lakosai erdei munkákkal is foglalkoznak, s különösen a völgy hosszában elterjedő hercegi vasgyáraknál keresik kenyerüket.

Sumjácznál szintén alkalmas és elég kényelmes a feljárás a Királyhegyre, valamint a leereszkedés. Mi ezt azonban nem kísértjük meg, miután programunkhoz kívánunk ragaszkodni. Azért mindenütt a gerinczen visszatérünk Puztapolóra. Az itteni vendéglőnél az országút kétfelé ágazik. Egyik ága kelet felé visz, kísérve hű barátjától, a Göllnicz vizétől. De szívesen követi és halad vele a turista is, mivel minden hegy völgy, szikla és fa mindinkább érdekesebb látványt nyújt neki. Alig halad kis órát, már is svajczi villák árúlják el, hogy itt nevezetes pont létezik. Nagyon is nevezetes, párját kell keresni nemcsak hazánkban, hanem talán a széles világon is. A Dobsinai-jégbarlang páratlan a maga nemében, s Dobsina városa dicséretet érdemel, hogy még most is annyit áldoz a barlang hírnevének emeléséhez.

Az említett országút másik ága délnek tart, s kis félóra múlva a Királyhegy egy jelentékeny nyúlványára, a Besznik tetejére, érünk; ezen keresztül vezet az országút is. Magassága 1012.3 m. E hely a légáramlatoknak nagyon ki van téve, úgy, hogy itt a legcsendesebb nyári napon is mindig szelet észlelünk. A Besznik egyszersmind vízválaszt képez a Göllnicz és Garam völgye között.

A tető alatt alig 20 méternyire kis forrás bugyog ki a földből. Ez a Garam-folyó eredete, azért a tetőt „Vrch Hron”-nak (Garamhegy) nevezik.

Innen félóra alatt elérjük Telgárt községét. Ezen első község, mely utunkba esik a Garam völgyében, a Királyszikla alatt fekszik. Határát az év nagy részén át erős szelek járván, tenyészete feltűnően hátramarad; különben a falu fekvése is elég magas, 885 meter a tenger színe felett. Így tehát nem csoda, ha az esztendőből több mint 6 hónapra esik a tél, s a más 6 hónaptól pedig talán két hónap, mely nyárnak volna

nevezhető, s ez június és július, már augusztusban beköszöntenek ismét a derek.

Lakosai szép növésök által tűnnek ki, s nem lehet eléggé elcsodálni, hogy ily terméketlen országban mikép fejlődhetek ki oly izmosokká és erősökké, s a mellett arcvonásaik is nagyon szabályosak úgy a férfiaknál, valamint a nőknél is.

Megemlítendő még savanyú vize, melyet a falu népe mint rendes ivó vizet élvez, s mely beteges állapot, különösen gyomorbántalmaknál hathatós eredményeket mutatott fel. Beszélik, hogy gróf Koháry idejében, ki egykoron az uradalom földes ura volt. Telgárton fürdő is létezett, s neje, ki egyáltalában nagyon szeretett Telgártra ellátogatni, különösen kedvelte volna az ottani fürdőt. Mondják azt is, hogy Telgárton ugyanazon időben vadaskert is volt. S minthogy Telgárt németül jelenleg is Thiergarten-nek neveztetik, ezen elnevezés az említett vadaskerttől származhatott.

Telgárt alatt a Garam vize már malmot hajt, s hovatovább szép kanyarulatokat tesz, zöld réteket öntözvén mindkét partján. A felváltva erdő borította völgy azonban egyszerre összeszűkül. Az erdő szélén az első híd mellett balra erdei út kies völgyecskébe visz, az úgynevezett Sztracsanik-ba. Itt nem rég barlangot fedeztek fel, mely még nincs egészen átkutatva, s így annak teljes nagyságát és kiterjedését csak is további kutatások fogják felderíteni. Eddigi felvételek szerint a bejárás magassága 80 cm., szélessége 2 m.; 24 m. távolban a barlang menete kitágul 3 m. szélességre és 2 m. magasságra, s innen tovább már 8—10 m. szélességet és magasságot mutat. A falakon cseppegőkővek is láthatók.

A barlang fölött felülről egy hegyi patak folyik lefelé, mely annak közelében kis tavat képez. A víz itt a földbe szívárog, s hogy hol folyik ez ki, eddig nem lehetett biztosan meghatározni. Innen azonban ha éjszaki irányban haladnak a Garam vize felé, az erdő szélén zöld fenyvesek között érdekes vízesésre bukkanunk, mely a sziklák között több helyen tör ki. S minthogy az év különböző szakában a patak kisebbedésével vagy nagyobbodásával ezen vízesés nagysága is változik, többen azt akarják tudni, hogy a Sztracsanikban elenyésző víz itt fakad ki.

Az első hídon túl az erdőkerülő magányosan álló házánál az országút két irányt mutat. Nyugati irányban, a merre a Garam vize is tart, a völgyben fekszenek a hercegi gyárak, ú. m. Vereskő, Zlatnó Nándorvölgy, Svábolka, Nándorhutta, Pohorella, legutóbbi kies kastélylyal és parkkal, hol a hercegi család nyáron át szokott némely évben tartózkodni. Az

egész völgy nagyon bájos. Azért érdemes, hogy az egész völgyet közelebből is megtekintsük.

Vereskő és Zlatnó között fekszik egy műfürészsík is; e mellett látható egy körülbelül 300 m. hosszú cseppegőkö barlang.

A legelső helyen említett gyártelepről érdekes históriát mesél a krónika. Vereskő — a monda szerint — a tatárpusztítás alkalmával keletkezett. A Sajótól a Mohi csata után bizonyos Veres alattvalóival a tatárok elől a Királyhegy felé menekült, s az alatta elterülő őserdőkben magának házacskát emelt, alattvalói pedig kunyhókat építettek, és itt meghúzódtak.

IV. Béla király is egy ideig itt tartózkodott. Ezen ideiglenes telepből később falu lett, mely alapítójától Vereskő nevet kapott. Veres maga később innen elköltözött ugyan, de évenként azért ellátogatott leginkább a szép vadászatok miatt.

Mátyás király idejében, ki a Királyhegy alatt és a Murányi-vár körül nagyon sokat vadászott, Vereskőn egy Veres József nevű tartózkodott, kihez Mátyás király nagyon szeretett ellátogatni, de nem hogy Veres uram elbeszéléseit — különösen Vereskő történeti múltjáról, Béla király meneküléséről s Vereskőn való tartózkodásáról meghallgassa, hanem hogy Katalin leánya szép szemeiben gyönyörködhessek. S midőn azért később az atya a leánya és a király között kifejtett bensőbb viszonyra görbe szemmel kezdett nézni, a király elmaradozott, azonban a nép annál gyakrabban látott — midőn Veres uram hazulról távol volt — egy zöld ruhába öltözött szép férfit a házba ellátogatni, kit a házból távozásakor Katalin mindig jó messzire az erdőbe kikisért — s ki nem volt más, mint Mátyás király. — Én azonban hajlandóbb vagyok hinni, a mi valószínű is, hogy Vereskő ezen nevét az uradalmi erdőkerülő házánál az országút mellett kiálló nagy veres mészsíklától nyerte.

Ezen háztól keleti irányban az erdők nagy complexusát látjuk, az országút mintegy szürke kigyó kanyarodik benne. S minthogy az út kissé meredek is, nem bírjuk annak végét elvárni. Különböznem is érjük el a végét, mivel, a mint az első, úgynevezett Javorina tetőre felérünk, elválunk az országúttól s jobbra erdei útnak kanyarodunk. A hatalmas fenyevesek közt húzódó utat itt-ott megszakítják erdei tisztások és rétek. Egyszerre ismét körülvesz a sűrű erdőség, s már-már azt gondoljuk, hogy talán sohasem jutunk ki belőle, midőn rendkívüli hangok érintik füleinket. Vajjon mi lehet az? Csengegyűk és kolomp egész harmoniája, közbe-közbe „a kőrösi leánynak” szép melódiája kihallatszik. Talán az erdei nymphák tündérországaiba jutottunk, kik itt áldozatot hoznak a

a villámokat szóró Zeusnak?! De nem, ez nem lehet. Hogy énekelhetnének is az erdőrengeteg delinkéi az alföld rónáján napvilágot látott kőrösi leányról? Míg így okoskodunk s még egyszer meg akarunk győződni halló szerveink épségéről, kiérünk az erdőből, s nagy rét terül el előttünk. Közepén hosszú épület messzire fehérlik. E nagy rét egyik zugában az erdő szélén juhnyáj legel, mellettök áll nagy botra támaszkodva a juhász. Nagy kalapja és tüszője asok sárgarézkarika, czifra gomb és csattól csak úgy csillog. Hű segédei a nyáj őrzésénél, a két fehér komondor, lábainál hevernek. A mint azonban már messziről észrevettek, mintha a villám ütött volna beléjük, felpattannak s hatalmas ugatással tartanak felénk. Szerencse, hogy el vagyunk mi is látva turistai botokkal, vállvetve várjuk a találkozást. Azonban édesgető szavunk és egy-egy félzsemlye, de különösen gazdájok parancsszava fegyverszünetet hoznak létre; s mi közeledünk egymáshoz. Ellenkező oldalon a kurjongatás és danolásnak nincs vége. A „kőrösi leány“ is meg van fejtve. Egész serege a leányoknak és asszonyoknak sűrög-forog. A szénagyújtás és takarítás javában folyik. Szinte jól esik nekünk, midőn csendes erdei utazásunkban ily pezsgő életet szemlélhetünk. Kis pihenőt tartunk, hogy a látottakban gyönyörködhezzünk, de nem sokára bemegyünk a fehér házba is. A felügyelő gazda, ki itt lakik, szívesen fogad s mindenről készséges magyarázatokkal szolgál; elvezet a kosárhoz is, hol a juhokat fejk s a juhászbacsa meleg zsendiczével megkínál. S midőn kérjük gazduramat, micsoda nagy réten vagyunk, elmondja nagy büszkeséggel: „A murányi híres nagy várréten, hol a legjobb s legszebb fű nő, hol a leghíresebb túrót készítenek, hol a furulyászó rég elmúlt idők vitéz tetteit magasztalja és a világ egykori legszebb asszonyáról dicsőítő ének zengedez.“ Így tehát már nem vagyunk a híres Murányi-vár romjaitól sem igen távol? „Tekintsenek jobbra azon az úton, ha ama darab erdőn átmentek, meglátják a híres Murányi-vár romjait, melynek még meglevő, de omladozó részei az elmúlt idők emlékeit őrzik s hirdetik egykori nagyszerűségét.“ Egész megindulva szorítottunk kezét gazdurammal, lelkesült szavai minket is meghatottak s csendesesen ballagunk az általa mutatott úton az erdő sűrűjébe.

Ebből mi hamar kiérünk, s csinos erdei házikó előtt állapodunk meg. Ennek egyik szárnyában lakik egy erdőőr, a másik szárnya pedig, mely a turista közönség rendelkezésére is bocsátatik, szép nagy szobából áll. Jól esik a fáradt tagokat itt egy kissé megpihentetni és az erdőőr fürge felesége által felhozott vaj és tejfélék élvezete által magunkat felüdíteni. De minthogy innen már a várromok körvonalai is

kivehetők, türelmetlenek vagyunk s mielőbb közelebbről is át akarjuk kutatni.

A házikótól jobbra felfelé irányozzuk lépteinket. A vár feljárásához ezen egyedüli út vezet és vezetett hajdanta is. — Már is elérjük a kőbe vésett lépcsőket s az őrtornyot, mely még a legjobb állapotban van. Átmenvén a főkapun, felhágunk a vár délnyugati részébe, mely hajdanta a vár belső udvarát a főépülettel együtt képezhette. most egy torony romjai még kivehetők. Innen lejjebb bocsátkozván bejutunk a vár nagy udvarába; a külső falak még meglehetősen jó állapotban vannak s keleti oldalán szintén egy őrtornyocska romjait pillantjuk meg.

A várfalak körül sétálván, feltárulnak lelkünkben mindazon események, melyek a vár történetével összefüggésben vannak, a hol annyi haditervet és cselelt forraltak, midőn a golyó és kartács süvöltő hangjai közé a parancsnokok vezényszava vegyült, s a vár minden zugában a vársereg sürgött — forgott. És ha most körültekintünk, csak az enyészet és mulandóság nyomait látjuk. Állhatatos még mindig legfeljebb a szél, mely egykor viharként a tornyok szélkakasait megrezgettette, most a romokon felvert fák és cserjék koronáit hajlítgatja, régi, szebb időkről susogván nekik.

A várudvar keleti oldalán egy sziklafal alatt erős kőpad ötlík szemünkbe. Itt mélázhatott magányos óráiban a szép Szécsi Mária.¹⁾ S midőn szíve meghódította s lebilincselte daliás ideálját, talán e kőpadon turbékolta örök szerelemről, s a Márssal társalkodó Murányi Venus²⁾ talán itt ünnepelte határt nem ismerő szerelmük diadalát. E kőpad jelenleg is Szécsi Mária üllőkéjének neveztetik.

Innen pár lépésnyire kutat veszünk észre, melynek fenekét nem lehet belátni; a beledobott kő tompa morajjal elvész a mélységben. A monda szerint e kút összeköttetésben volt lent a völgygyel, titkos kijáró helyül szolgált a vár hirnökeinek; a vár emberei is erre jártak az ellenség táborára felé kémkedni.

A vár alatt délnek fekszik Murányalja mezőváros, tovább a völgyben kilátszik Nagy-Rőcze mezővárosa regényes fekvésével s még tovább látni Jólsva városát is.

A mi Murány várának történeti múltját illeti, kik voltak a vár alapítói, biztosan nem tudjuk. Régi birtokosa hihetőleg az Ilosvay nemzetség vala. A XV. században, midőn a husziták Magyarországot elárasztották s a cseh Giskra hadaival az országba bejött, ugyan ő Albert király özvegye, Erzsébet

¹⁾ Célzás Murányvár ostromára Wesselényi által, melyet Szécsi Mária védelmezett.

²⁾ L. Gyöngyösi István hőskölteménye.

Szerk.

Szerk.

királyné, szolgálatába állott s jutalmúl az ország éjszaki részén fekvő megyék s a várak közül nevezetesen Murány várát is bírta. A cseh husziták itt erősen megfészkelvén magukat, többször nyugtalanították a vidéket; végre azonban Corvin Mátyás alatt Szapolyay István a várat tőlük elfoglalta. Ez időtől fogva egész a XVI. század közepéig nem tudjuk, mi történt a várral. 1500 körül a vár a hozzá tartozó uradalommal együtt a Tornaljayak kezébe jött. Lehetséges, hogy addig a Szapolyayak bírták s Szapolyay a Tornaljayaknak hűségökért oda ajándékozta. Tornaljay Jakab korán elhalálozván János fiának gyámatyjául Baso Mátyást nevezte ki, a ki azonban a kis Jánost Lengyelországba Tarnovszky Jánoshoz küldte azon ürügy alatt, hogy, míg a gyermek 12-ik évét eléri, jobb neveltetésben részesüljön, ő pedig a várat magának foglalta el, s rablásaival egész Felső-Magyarországot sanyargatta, sőt néha néha Lengyelországba és Sziléziába is berontott. E miatt az országgyűlés előtt panaszt emeltek, s ő hazaárúlonak nyilvánítva, ellene Salm Miklós küldetett, ki a várat erős ostrom után be is vette. Ezután császári tisztek kapitányok czíme alatt igazgatták a várat és az egész uradalmat. A XVI-ik század vége felé Rothal, német gróf, vette meg; azonban az ő birtokában látni a várat nagy visszatetszést szült az országban, még jobbágyai is annyira szorongatták, hogy élete megmentését is csak Kollonics Frigyes, császári hadvezérnek, köszönhette. Az 1608-ban összegyűlt rendek kérték II. Ferdinánd királyt, hogy a várat tőle vegye el. 1620-ban a beszercebányai országgyűlésen Bethlen Gábor a várat és uradalmat Szécsi Györgynek adta és ez adományt II. Ferdinánd is megerősítette. Szécsi György korán elhalván, a vár az ő nejére Homonnai Drugeth Máriára, szállott, ki a császárnak ellensége lévén, ellene Wesselényi Ferencz küldetett. Mária Wesselényinek nemcsak a várat, de szívét is átengedvén, mindketten Murány várában vidám napokat éltek. Wesselényi azonban inkább a maga, mint a király javára kormányozta a várat, e miatt a Szécsiek az 1647-ki országgyűlésen panaszt is emeltek ellene, de sikertelenül. — Később azonban maga Wesselényi is elpártolt a királytól; a Trencsényi-fürdőben és Sárospatakon tervezett összeesküvést Murányban végezték be. Megtudván ezt a király, Murány vára ellen Károly lotharingi herczeg küldetett. Wesselényi azonban hirtelen elhalván, a várat Szécsi Mária hősileg védelmezte, s végre egyezség útján feladta. Ezután ismét a császáriak kezébe került. 1683-ban Tökölyi Ezután ismét a császáriak kezébe került. 1683-ban Tökölyi 1702-ben a vár leégett, azonban csakhamar felépült. 1706-ban II. Rákóczy alatt Bercsényi Miklós birtokába ment át. Ez idő-

ben a magyar korona itt elég sokáig őriztetett. 1720-ban III. Károly király Koháry Istvánnak adá át a várat a hozzá tartozó uradalmakkal együtt. A vár falai ezután romladozásnak kezdtek indulni. Ferencznek, az utolsó Koháry, egyetlen leányát, Antoniát, Ferdinánd Szász-Coburg-Góthai herczeg vette nőül 1816-ban. Így szállott az egész murányi uradalom a Coburg hercegekre, s jelenlegi birtokosa, Fülöp Szász-Coburg-Gothai herczeg, Ferdinánd herczeg unokája.

Az egész murányi uradalom mostani kiterjedése körülbelől 85,000 cat. holdat tesz ki.

Ez a híres Murányi-várnak rövid története, melynek régi dicsőségéről jelenleg csak porladozó romjai tesznek bizonyosságot.

Poprád és a Murányi-vár közti távolság körülbelől 5 mérföldet tesz. Mindenütt jó országút vezet egész a Javorina tetőig, azonban innen is a Murányi-várba kocsin el lehet jönni.
